

Z'

Θρησκευτική ζωή

Νικηφόρου Λύτρα, *Τα κάλαντα*
(Το παιδί στη νεοελληνική τέχνη, εκδ. Adam)

Νικηφόρος Λύτρας

(1832-1904)

Σπουδαίος Έλληνας
ζωγράφος. Φιλοτέχνησε
πίνακες με προσωπογρα-
φίες, ιστορικά θέματα και
ηθογραφικές σκηνές της
καθημερινής ζωής.

Ζ'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων

Νικηφόρου Λύτρα, *Τα κάλαντα*
(λεπτομέρεια)

Απόστολος Παύλος

[Η αγάπη]

Αν μπορώ να λαλώ όλες τις γλώσσες των ανθρώπων, ακόμα και των αγγέλων, αλλά δεν έχω αγάπη για τους άλλους, οι λόγοι μου ακούγονται σαν ήχος χάλκινης καμπάνας ή σαν κυμβάλου* αλαλαγμός*. Κι αν έχω της προφητείας το χάρισμα κι όλα κατέχω τα μυστήρια κι όλη τη γνώση, κι αν έχω ακόμα όλη την πίστη έτσι που να μετακινώ βουνά, αλλά δεν έχω αγάπη, είμαι ένα τίποτα. Κι αν ακόμα μοιράσω στους φτωχούς όλα μου τα υπάρχοντα, κι αν παραδώσω στη φωτιά το σώμα μου για να καεί, αλλά δεν έχω αγάπη, σε τίποτα δε μ' αφελεί.

Εκείνος που αγαπάει έχει μακροθυμία*, έχει και καλοσύνη· εκείνος που αγαπάει δε ζηλοφθονεί*. εκείνος που αγαπάει δεν κομπάζει* ούτε περηφανεύεται· είναι ευπρεπής, δεν είναι εγωιστής ούτε ευερέθιστος*. ξεχνάει το κακό που του έχουν κάνει. Δε χαίρεται για το στραβό που γίνεται, αλλά μετέχει στη χαρά για το σωστό. Εκείνος που αγαπάει όλα τα ανέχεται· σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα υπομένει.

Ποτέ η αγάπη δε θα πάψει να υπάρχει.

* κυμβάλου (το κύμβαλο): κρουστού οργάνου

* (ο) αλαλαγμός: ήχος, κραυγή. Η φράση «σαν κυμβάλου αλαλαγμός» σημαίνει ότι οι λόγοι είναι κούφιοι, χωρίς ουσία

* (η) μακροθυμία: ανεκτικότητα, υπομονή

* δε ζηλοφθονεί (ζηλοφθονώ): δεν οδηγεί σε ζήλια και μίσος

* δεν κομπάζει (κομπάζω): δεν υπερηφανεύεται χωρίς λόγο, δεν ψωροϋπερφανεύεται

* ευερέθιστος: αυτός που θυμώνει με το παραμικρό

Φωτη Κόντογλου, [Ο Χριστός]

Θεοφάνους του Κρητός, [Απόστολος Παύλος]
Λεπτομέρεια τοιχογραφίας. 16ος αι. μ.Χ., Άγιον
Όρος (Μανόλη Χατζηδάκη, Ο κρητικός ζωγράφος
Θεοφάνης, εκδ. Μονής Σταυρονικήτα – Άγιον Όρος)

Θεοφάνης ο Κρητης

Περίφημος αγιογράφος του
16ου αι. από την Κρήτη. Οι
μορφές του διακρίνονται
από φυσικότητα και
εκφραστική δύναμη.

Απόστολος Παύλος

(Ταρσός Κιλικίας 10 μ.Χ. - Ρώμη 64 μ.Χ.)

Υπήρξε μια από τις κορυφαίες φυσιογνωμίες του χριστιανισμού, ένας από τους Αποστόλους του Χριστού. Ασπάστηκε τον χριστιανισμό λίγα χρόνια μετά τον θάνατο του Ιησού και από διώκτης του έπαιξε πρωταρχικό ρόλο στην εξάπλωση της νέας θρησκείας, αφιερώνοντας τη ζωή του στη διάδοση του Ευαγγελίου. Κατάφερε να κάνει γνωστό τον χριστιανισμό έξω από τα στενά όρια της Παλαιστίνης και να επιδράσει στον κόσμο των εθνικών. Ο Παύλος συνέγραψε πολλές Επιστολές (Προς Ρωμαίους, Προς Κορινθίους, Προς Γαλάτας, Προς Θεσσαλονικείς κ.ά.), με τις οποίες ρύθμισε τα προβλήματα των Εκκλησιών που τότε είχαν ιδρυθεί.

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες:

1. Βρείτε στο κείμενο τα γνωρίσματα της αγάπης. Από ποια πράγματα ή στοιχεία της ζωής είναι ανώτερη;
2. «Εγώ δεν είμαι για να μοιράζομαι έχθρες αλλ' αγάπη», λέει η Αντιγόνη, η ηρωίδα του Σοφοκλή, στην ομώνυμη τραγωδία. «Αγαπώ, άρα υπάρχω», γράφει ο Νικηφόρος Βρεττάκος σ' ένα ποίημά του. Να συζητήσετε στην τάξη για το νόημα των παραπάνω φράσεων.
3. Με ποιους τρόπους εκδηλώνετε εσείς την αγάπη σας προς τους γονείς, τα αδέλφια ή τους φίλους σας;

Κωστής Παλαμάς

'Ενας Θεός

Ω! μέσα μου γεννιέται ένας Θεός!
και το κορμί μου γίνεται ναός,
δεν είναι ως πρώτα φάτνη ταπεινή·
μέσα μου λάμπουν ξάστεροι ουρανοί,

το μέτωπό μου λάμπει σαν αστέρι...
Στο Θεό φανείτε τώρα, ήρθεν η ώρα,
από τ' άγνωστα μυστικά σας μέρη,
Μάγοι, φέρτε στο Θεό τα πλούσια δώρα.

Φέρτε μου Μάγοι —θεία βουλή* το γράφει—
τη σμύρνα της ελπίδας, το λιβάνι
της πίστης, της αγάπης το χρυσάφι
Μυστήρια τέτοια ανθρώπου νους δε βάνει!

Και σεις, Θρόνοι πανάχραντοι, αγγελούδια,
στην καρδιά μου —στην κούνια του— σκυμμένα,
με της αθανασίας τα τραγούδια
υμνολογείτε εσείς τη θεία τη γέννα.

Μέσα μου λάμπουν ξάστεροι ουρανοί,
και το κορμί μου, φάτνη ταπεινή,
βλέπω κι αλλάζει, γίνεται ναός·
ω! μέσα μου γεννιέται ένας Θεός!

* (η) **βουλή**: η επιθυμία,
η θέληση

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες:

- Ποιο είναι το γεγονός που κάνει να μεταβληθεί το σώμα του ποιητή; Με τι παρομοιάζεται;
- Φάτνη-ναός: Πώς τα εννοεί ο ποιητής;
- Πώς καταλαβαίνετε τον στίχο «και το κορμί μου γίνεται ναός»;
- Με τις μεταφορές ή τις παρομοιώσεις του ποιήματος σχηματίστε δικές σας φράσεις, για να δείξετε τι είναι για σας η γέννηση του Χριστού.
- Τι είδους είναι το μέτρο και η ομοιοκαταληξία του ποιήματος;

- Βιογραφία του Κωστή Παλαμά υπάρχει στη σελίδα 19.

Ειρήνη Μάρρα

Τα Χριστούγεννα του Τα Κι Κο

ΟΤα Κι Κο ήταν ένα Κινεζάκι με χρυσαφένιο δέρμα και σκιστά ολόμαυρα μάτια. Ο μόνος του μπελάς ήταν τα μαλλιά του. Ίσια σαν πρόκες δε στεκόντουσαν ποτέ σε μια μεριά κι όλο τα έβρεχε και τα χτένιζε. Γιατί στον Τα Κι Κο άρεσε πολύ να είναι περιποιημένος.

Ο αξιότιμος πατέρας του κι η αξιαγάπητη μητέρα του ένα πρωί του ανήγγειλαν πως σύντομα θα ταξίδευαν στην Ευρώπη.

— Αυτήν την εποχή, του είπαν, γιορτάζουν μια μεγάλη γιορτή. Τη γέννηση του Χριστού. Θα πάμε να περάσουμε αυτές τις μέρες εκεί με φίλους που είχαν την ευγενική διάθεση να μας καλέσουν.

Ο ευγενικός Τα Κι Κο ευχαρίστησε τους γονείς του με μια βαθιά υπόκλιση. Μέσα του όμως ένιωθε πολύ πολύ λυπημένος. Δεν ήθελε να ταξιδέψει στην Ευρώπη.

Ο φίλος του Τε Κουέν είχε σκαλίσει με το σουγιά του ένα ξυλοπέδιλο κι ο Τα Κι Κο είχε υποσχεθεί να του το βάψει. Κι ο Λη με την αδελφή του Τη Σουαίνη θα τον έπαιρναν μαζί τους στο ποτάμι, να του δείξουν ένα πέρασμα με πολλά ψάρια. Καλύτερα, λοιπόν, να έμενε μαζί τους στην Κίνα παρά να ταξιδέψει στην Ευρώπη για να γιορτάσει τα γενέθλια ενός κυρίου, που στο κάτω κάτω ούτε που τον γνώριζε.

Θυμάται που στα δικά του γενέθλια ο αξιότιμος πατέρας του έκανε δώρο στην αξιολάτρευτη μητέρα του μια πολύχρωμη βεντάλια από μεταξωτό ζωγραφισμένο πουλί. Κι η μαμά χαμογέλασε με το πιο όμορφό της χαμόγελο. Κι ο Τα Κι Κο ένιωσε πολύ ευτυχισμένος.

Οι μέρες κύλησαν γρήγορα. Οι φίλοι του προσπάθησαν να κρύψουν τη στεναχώρια τους, κι ο Τα Κι Κο προσπάθησε να κρύψει τη δικιά του. Ήρθε η μέρα.

Μουτρωμένος ανέβηκε στη σκάλα του αεροπλάνου. Μόλις όμως άρχισαν να δουλεύουν οι κινητήρες, όλα ξεχάστηκαν. Κι όταν το αεροπλάνο άρχισε να τρέχει στα σύννεφα, βιδώνοντας με δύναμη τους έλικές του στον αέρα, τότε τα μαύρα μάτια του ξαστέρωσαν για τα καλά. Ήταν τόσο όμορφα να ταξιδεύεις στον ουρανό, μέσα στη ζεστή κοιλιά ενός μεγάλου πουλιού.

Φτάνοντας στο σπίτι των φίλων τους, ο πατέρας τον σύστησε στον κύριο και την κυρία του σπιτιού. Όμως κανέναν από τους δυο δεν έλεγαν Χριστό.

— Φαίνεται, λείπει από το σπίτι αυτή τη στιγμή, σκέφτηκε ο Τα Κι Κο. Ίσως έρθει αργότερα.

Όμως δεν ήρθε. Κι ενώ ετοίμαζαν τη γιορτή του, ο αξιότιμος κύριος

Χριστός δε φαινόταν πουθενά^{*} όσο περνούσαν οι μέρες, τόσο άναβε η περιέργειά του. Στο τέλος δεν κρατήθηκε. Πήγε και βρήκε την ευγενική κυρία του σπιτιού, έκανε μια βαθιά υπόκλιση και τη ρώτησε ποιος είναι τέλος πάντων ο κύριος Χριστός που γιορτάζει.

Η κυρία γέλασε:

- Γιατί τον λες «κύριο»; ρώτησε.
- Πώς να τον πω;
- Μονάχα... Χριστό.
- Γιατί; Δε θέλει να τον λένε κύριο;
- Μα... είναι Θεός.

Ο Τα Κι Κο έμεινε με το στόμα ανοιχτό. Κοιτούσε την κυρία σαστισμένος κι εκείνη τότε του είπε γελώντας.

— Φαίνεται πως δεν τον γνωρίζεις καθόλου. Στάσου να σου τον δείξω.

Έφυγε και σε λίγο ξαναγύρισε. Του έφερε μια ζωγραφισμένη φωτογραφία και του έδειξε ένα μωρό στην αγκαλιά της μητέρας του.

— Να, αυτός είναι ο Χριστός, του είπε δείχνοντάς του το μωρό.

Ο Τα Κι Κο έμεινε με τη ζωγραφισμένη φωτογραφία στο χέρι. «Θεός», λέει. Μα ο Θεός είναι δράκος κι αυτό το μωρό δεν είχε ούτε ουρά ούτε μεγάλα ρουθούνια.

«Το μωρό της εξαδέρφης μου είναι πιο ωραίο. Έχει χρυσαφένιο δέρμα και σκιστά ματάκια», σκέφτηκε, μα δεν είπε τίποτα, κρύβοντας τη ζωγραφιά κάτω απ' το μαξιλάρι του.

Το βράδυ που θα γιόρταζαν τα γενέθλια αυτού του μωρού ήρθε. Όλη μέρα ετοίμαζαν, με φασαρία και πηγαινέλα. Και το βράδυ ανάψανε πάρα πολλά φώτα και ακουγόταν και παράξενη μουσική. Ήρθαν πολλοί στο σπίτι, πάρα πολλοί, με σκούρα ρούχα κι αστραφτερά χρυσαφικά, με πολλές μυρωδιές και χρώματα στο πρόσωπό τους. Όμως ήταν όλοι μεγάλοι. Δεν ήρθαν καθόλου παιδιά.

Ο Τα Κι Κο έμεινε στο σαλόνι μαζί με τους μεγάλους κάμποση ώρα. Ύστερα βαρέθηκε. Ανέβηκε στο δωμάτιό του. Άρχισε να ψαχουλεύει τα πράγματά του και το μυαλό του πήδησε στην Κίνα. Ξάπλωσε. Ήθελε να κοιμηθεί, μα δεν μπορούσε. Μόλις έκλεισε τα μάτια του, είδε μπροστά του τον Τε Κουέν με το ξυλοπάπουτσο που σκάλιζε. Είδε το Λη, και την Τη Σουαίην, με μια καλαθούνα^{*} ξέχειλη ψάρια. Άνοιξε γρήγορα τα μάτια του, μα δεν ωφελούσε· είχαν κιόλας γεμίσει δάκρυα. Αχ, γιατί γεμίζουνε τα μάτια μας δάκρυα; Γιατί είναι τόσο μακριά το ποτάμι; Γιατί γιορτάζουν έτσι;

Κινέζικος δράκος

* (η) καλαθούνα:
μεγάλο καλάθι, καλάθα

Τράβηξε από το μαξιλάρι του τη ζωγραφιά.

Είναι Θεός, λέει... Πήρε ένα μολύβι και ζωγράφισε στον τοίχο ένα μεγάλο δράκο με σκιστά μάτια και ψαλιδωτή ουρά. Του φιαξε και μαλλιά. Μακριά και μαύρα, που για να τα χτενίσει θα πρεπε σίγουρα να τα βρέξει.

Έβαλε και τις δυο ζωγραφιές κοντά κοντά και βάλθηκε να τις κοιτάζει. Τις κοιτούσε, τις κοιτούσε ώρα πολλή, τόσο, που χάθηκαν και στη θέση τους βγήκανε ψάρια και βγήκε κι ο Τε Κουέν αγριεμένος με το ξυλοπάπουτσό του. Βγήκε κι η Τη Σουαίην θυμωμένη και ξαφνικά ξαναγύρισε ο δράκος κι αγρίεψαν τα μάτια του και πετάχτηκαν φλόγες απ' το στόμα του και κροτάλισε στον αγέρα την τρομερή ουρά του. Ξεφώνισε, ξέφρενος από φόβο. Μα δεν ακούστηκε. Οι μεγάλοι χόρευαν κάτω. Στο λαιμό του τον τσιμπούσε κάτι σκληρό κι ο Τα Κι Κο έκλαιγε και κάτω χόρευαν κι αυτός έκλαιγε... έκλαιγε και ξαφνικά αναπήδησε. Δαγκώθηκε για να κόψει το κλάμα και τσίτωσε* τ' αυτί του. Έξω απ' το παράθυρό του κάτι ακουγόταν. Και κάτι άλλο κλαψούριζε εκεί έξω. Σηκώθηκε. Τα πνιγμένα κλάματα έσφιγγαν κύματα κύματα το λαιμό του. Πήγε στο παράθυρο. Κάποιος έκλαιγε στον κήπο. Άνοιξε το παράθυρο. Παγωνιά. Και το αναφιλητό* του 'κοβε την ανάσα. Κάτι νιαούριζε. Ένα γατί έκλαιγε. Ο Τα Κι Κο έκλαιγε. Ένα γατί νιαούριζε στον κήπο κάτω απ' το παράθυρό του. Το τρίχωμά του ήταν ίσιο, μαύρο και βρεμένο απ' το μουσκεμένο γρασίδι. Τα μαλλιά του Τα Κι Κο ήταν στεγνά. Τα μάτια του ήταν βρεμένα. Το παράθυρο χαμηλό. Το γατί κλαψούριζε κι ο Τα Κι Κο έκλαιγε και το παράθυρο ήταν χαμηλό.

Πήδησε και το 'φερε μέσα. Έβγαλε τη φανέλα του και το σκούπισε. Το πήρε στο κρεβάτι του, το τύλιξε με την κουβέρτα κι έπαψαν να κλαίνε κι οι δύο. Βολεύτηκε δίπλα στο γατί. Άπλωσε το χέρι του και του τριψε την πλάτη. Το γατί γουργούρισε, μισάνοιξε τα μάτια. Τα μάτια του γατιού ήταν σκιστά. Σκιστά τα μάτια και του δράκου κολλητά στον τοίχο. Το γατί κι ο δράκος. Τα μάτια του γατιού ήταν γλυκά. Τα μάτια του Χριστού ήταν γλυκά. Ο Χριστός και ο δράκος. Το γατί και το χέρι που το χάιδευε. Ο Χριστός κι ο Τα Κι Κο. Η αγάπη κι ο δράκος.

Έτριψε μαλακά το μουσούδι του γατιού κι αυτό του 'γλειψε το χέρι. Άνοιξε ολότελα τα ζεσταμένα μάτια του κι εκεί μέσα ο Τα Κι Κο είδε την Τη Σουαίην να χορεύει και το Λη να ψαρεύει.

Έκλεισε τα μάτια του κι ονειρεύτηκε ένα Χριστό με χρυσαφένιο δέρμα και σκιστά μάτια, κι ένα δράκο να ζεσταίνει με την ανάσα του ένα ξεπαγιασμένο γατί.

* **τσίτωσε** (τσιτώνω):
τέντωσε

* **το αναφιλητό:** κλάμα
με λυγμούς

Ειρήνη Μάρρα

(Αθήνα 1943 - 1998)

Έγραψε παραμύθια, διηγήματα, μυθιστορήματα και κείμενα για το θέατρο. Επίσης, έχει μεταφράσει και διασκευάσει πολλά έργα. Η ευαισθησία μαζί με τον ρεαλισμό, η τρυφερότητα με το χιούμορ χαρακτηρίζουν το γράψιμό της. Θέματα των βιβλίων της είναι το διαζύγιο, η υιοθεσία, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, η ιστορία, οι θρύλοι και οι παραδόσεις του λαού μας. Έργα της: *Πολικός και Μελένια, Μια ιστορία για δύο, Το μυστικό τραγούδι της Μάτας, Ο μικρός Ντουπ, Παραμύθια που χορεύουν (σειρά), Η Γιαλούσα, Το άδειο μπουκάλι.*

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες:

- Ποια συναισθήματα νιώθει ο Τα Κι Κο, όταν έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή με τη χριστιανική θρησκεία το βράδυ των Χριστουγέννων; Ποια κοινά σημεία ανακαλύπτει ανάμεσα στη νέα θρησκεία και στη δική του;
- Ποια γνωρίσματα του κινέζικου πολιτισμού διαφαίνονται στο κείμενο; Να βρείτε πληροφορίες για τη θρησκεία των Κινέζων.
- Να σχολιάσετε την τελευταία παράγραφο του κειμένου.

Στέφαν Λόχνερ, *Η Παναγία με τις τριανταφυλλιές*

Στέφαν Λόχνερ
(1400-1452)

Γερμανός ζωγράφος του
15ου αιώνα. Ζωγράφιζε
θρησκευτικά θέματα.

Η Παναγία με τις
τριανταφυλλιές είναι από
τα αξιολογότερα έργα του.

Μοραΐτικα κάλαντα

Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτή του χρόνου
για βγάτε*, διέτε*, μάθετε πως ο Χριστός γεννάται.
Γεννάται κι ανατρέφεται με μέλι και με γάλα.
Το μέλι τρών' οι άρχοντες, το γάλα οι αφεντάδες
και το μελισσοβότανο* να νίβονται* οι κυράδες.

Κυρά ψηλή, κυρά λιγνή, κυρά γαϊτανοφρύδα*,
κυρά μ' όταν στολίζεσαι να πας στην εκκλησιά σου
βάζεις τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι αγκάλη
και τον καθάριο αυγερινό τον βάζεις δαχτυλίδι.

Εμείς εδώ δεν ήρθαμε να φάμε και να πιούμε,
παρά σας αγαπούσαμε κι ήρθαμε να σας δούμε.
Δώστε μας και τον κόκορα, δώστε μας και την κότα,
δώστε μας και πέντ' έξι αυγά να πάμε σ' άλλη πόρτα.

* **βγάτε** (βγαίνω):
βγείτε

* **διέτε** (βλέπω): δείτε

* **το μελισσοβότανο:**
θαμνώδες αρωματικό
φυτό

* **να νίβονται** (νίβομαι):
πλένουν τα χέρια και το
πρόσωπό τους

* **(η) γαϊτανοφρύδα:** η
γυναίκα που έχει λεπτό
και κομψό (τοξωτό)
φρύδι

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες:

- Ποια παραδοσιακά στοιχεία αναφέρονται στα κάλαντα αυτά;
- Ποιες είναι οι μεταφορές που υπάρχουν στο τραγούδι; Σε τι χρησιμεύουν;
- Ρωτήστε τους παππούδες και τις γιαγιάδες σας να σας πουν τα κάλαντα του τόπου τους.
Ύστερα συγκεντρώστε τα και φτιάξτε ένα φυλλάδιο με αυτά. Μπορείτε, ακόμη, να τους
βάλετε να τα ψάλουν κι εσείς να τα μαγνητοφωνήσετε για να μη χαθούν.
- Σαν συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας συγκεντρώστε παραδοσιακά κάλαντα
από διάφορες περιοχές της Ελλάδας και απαγγείλτε ή τραγουδήστε τα στη γιορτή της
τάξης ή του σχολείου σας.

Νικηφόρος Βρεττάκος

Τα γόνατα του Ιησού

* μι': μία

* προβάτιζαν
(προβατίζω): έκαναν
προσπάθεια να περπα-
τήσουν, μπουσουλούσε
με αυτά

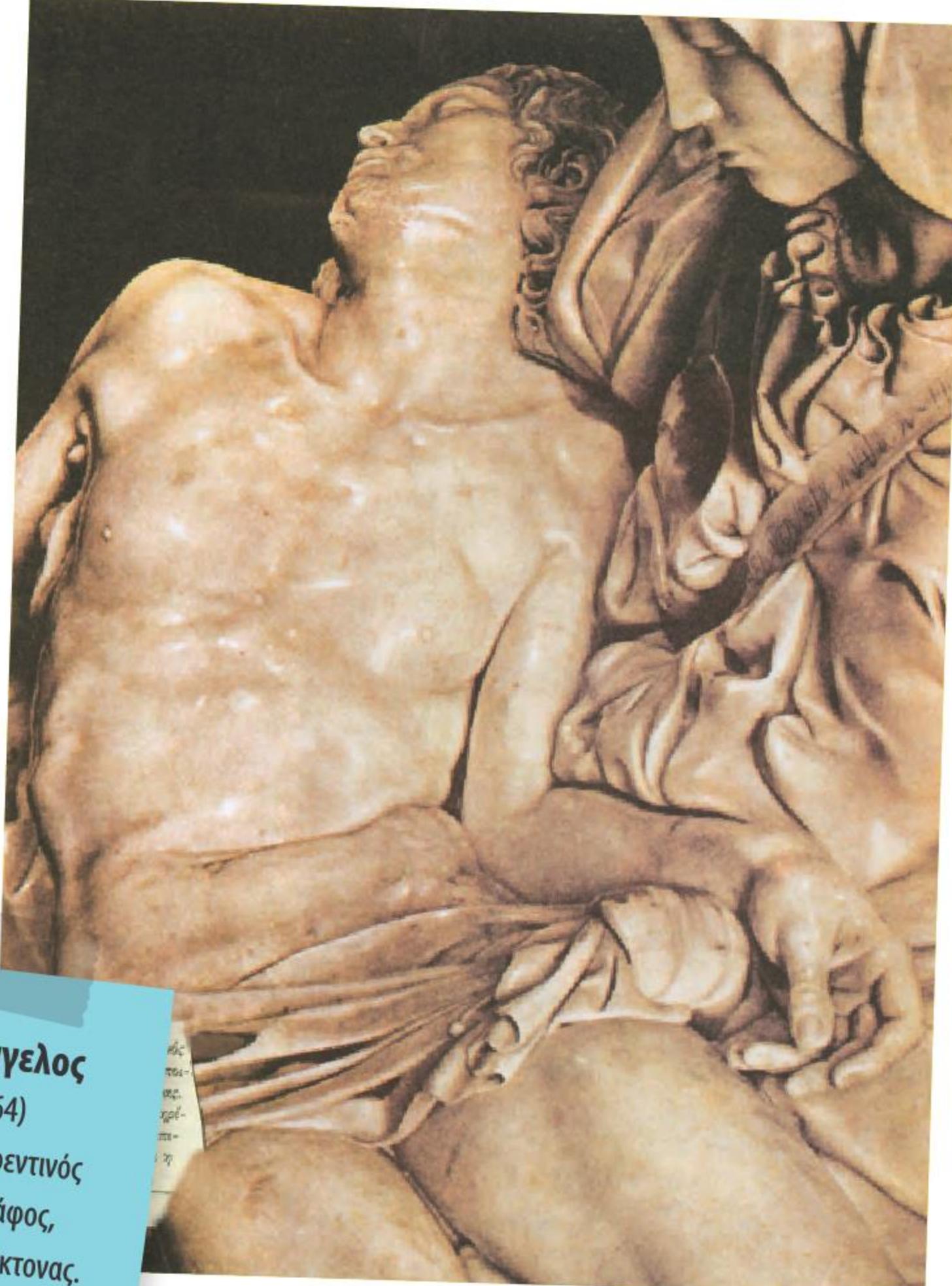
* τα φίλευεν: τους
πρόσφερε

Καρφωμένα στ' αγριόξυλο του σταυρού, σχηματίζουν
μι'* αμβλεία γωνία.

Είναι τα ίδια τα γόνατα
που προβάτιζαν*, παιζόντας, γύρω απ' το κόκκινο
φουστάνι της μάνας του, όταν
ήτανε βρέφος δέκα μηνών.
Που αργότερα, έφηβος, τ' ακούμπαγε κάτω
στη γη πριονίζοντας το ξύλο ενός κέδρου.
Που λύθηκαν κι έπεσαν, ένας σωρός,
—μια νύχτα που η άνοιξη ήταν αβάσταγη
και μύριζε η γης κι ο ουρανός λεμονάνθι—
στο Όρος των Ελαιών.

Κι είναι ακόμη τα γόνατα
που κάθιζε, αμίλητος, δυο δυο τα παιδιά
κι απλώνοντας δίπλα του, πάνω στη γη,
το απέραντο χέρι του, τα φίλευεν* ένα
λουλουδάκι —

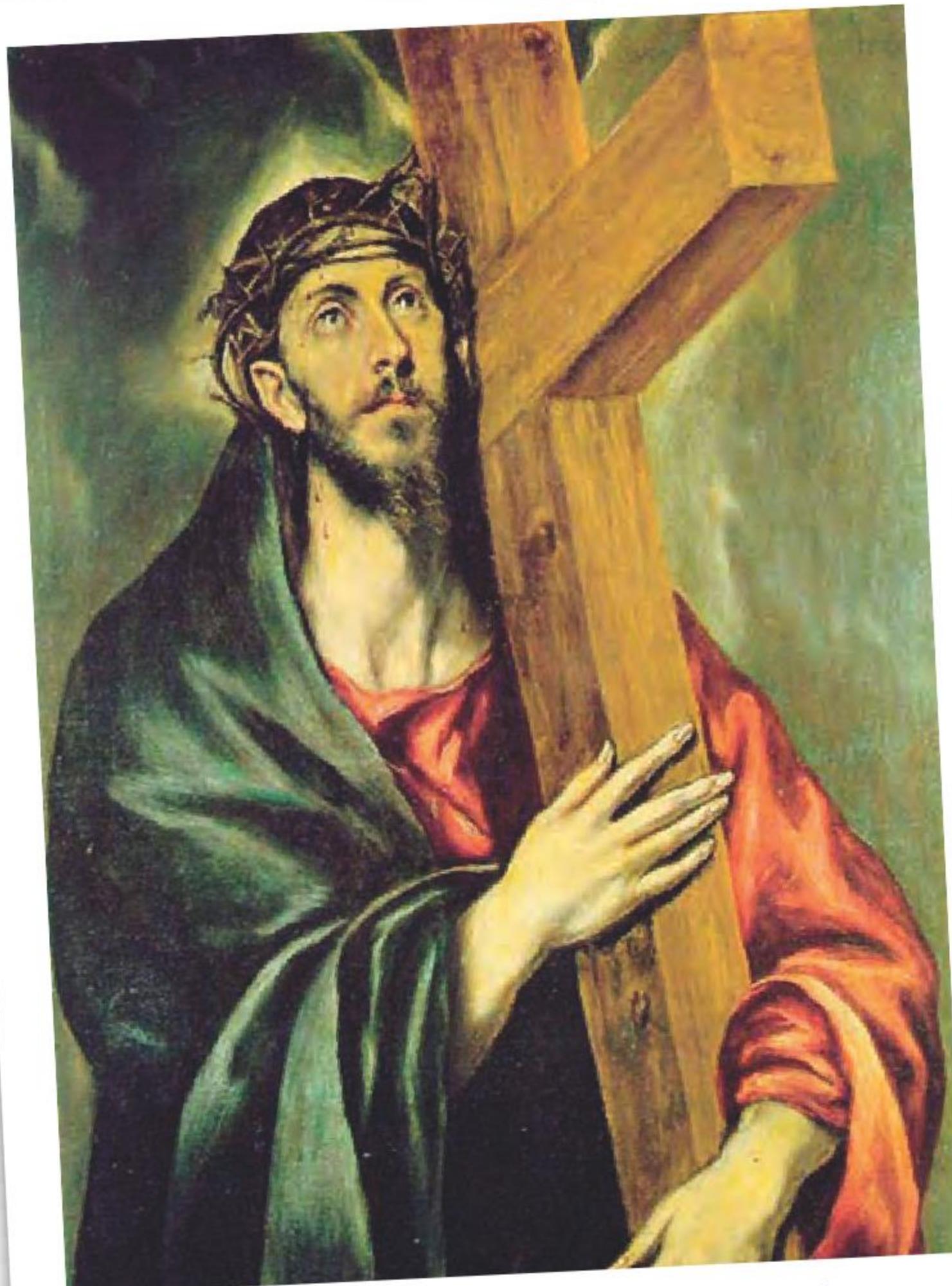
κομμένο
απ' τον πλούτο του σύμπαντος.

Μιχαήλ Άγγελος
(1475-1564)

Κορυφαίος Φλορεντινός
γλύπτης, ζωγράφος,
ποιητής και αρχιτέκτονας.
Το έργο του χαρακτηρίζει
η μεγαλοφυής επινόηση
μορφών και η
δραματικότητα.

Μιχαήλ Άγγελου, Πιετά
(λεπτομέρεια, Άγιος Πέτρος, Βατικανό, Ρώμη)

Δομήνικου Θεοτοκόπουλου, Ο Χριστός αίρων τον Σταυρόν
(Δομήνικος Θεοτοκόπουλος Κρής, Δήμος Ηρακλείου 1990)

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος
(1540-1614)
Γνωστός ως Ελ Γκρέκο.
Ζωγράφισε κυρίως θρησκευτικά θέματα. Οι ανθρώπινες μορφές του αναδίδουν ανυπέρβλητη πνευματικότητα.

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες:

1. Ο ποιητής παρουσιάζει ορισμένες πολύ ανθρώπινες στιγμές της ζωής του Ιησού, γεμάτες τρυφερότητα. Ποιες είναι αυτές;
2. Σε ποια σημεία του κειμένου πιστεύετε ότι διαφαίνεται η θεία φύση του Ιησού;
3. «Ο Ιησούς και τα παιδιά»: Γράψτε ένα σύντομο κείμενο μ' αυτό το θέμα.

- Βιογραφία του Νικηφόρου Βρεττάκου υπάρχει στη σελίδα 50.

Ρωμανός ο Μελωδός

Η Ανάσταση του Ιησού

Τον σταυρό σου προσκυνώ, Χριστέ ο Θεός,
και την ταφή σου δοξάζω, αθάνατε,
και την ανάστασή σου εορτάζω
κι ανακράζω* σου «Ανέστη ο Κύριος».

Την οδό σου, Σωτήρα μου, προς τον άδη*
κανένας δεν την έμαθε καλύτερ' απ' τον Άδη·
γιατί με όσα είδε, με όσα έπαθε
τη δύναμή σου μπόρεσε να καταλάβει.

μετάφραση: Κυριάκος Χαραλαμπίδης

* **ανακράζω**: φωνάζω
με όλη τη δύναμη της
ψυχής μου

* **τον άδη** (ο άδης): τον
θάνατο

Κωνσταντίνου Παρθένη, *Η Ανάστασης*

Κωνσταντίνος

Παρθένης

(1878-1967)

Από τους σπουδαιότερους
ζωγράφους μας, με
ιδιαίτερα προσωπικό ύφος.
Ζωγράφισε θρησκευτικά και
μυθολογικά θέματα, τοπία,
προσωπογραφίες.

Ρωμανός ο Μελωδός

(Έμεσα Συρίας αρχές δου αιώνα μ.Χ. -
Κωνσταντινούπολη 560 μ.Χ., περίπου)

Βυζαντινός υμνογράφος
που έζησε, δημιούργη-
σε και αναγνωρίστηκε
στην Κωνσταντινούπο-
λη. Γύρω στα 85 κοντάκια
(ύμνοι δηλαδή με θέματα από
την Παλαιά και την Καινή Δια-
θήκη ή σχετικά με τη ζωή και
τα θαύματα του Χριστού, της
Παναγίας και των αγίων) θεω-
ρούνται δικές του εμπνεύσεις.
Μέσα σ' αυτά περιλαμβάνεται
και ο Ακάθιστος ύμνος. Οι ποι-
ητικές συνθέσεις του διακρίνο-
νται για τη μεγαλοπρέπεια του
ύφους τους, τις εντυπωσιακές
εικόνες τους, καθώς και για τον
πλούτο των λέξεων και των ρη-
τορικών σχημάτων τους. Η Ορ-
θόδοξη Εκκλησία τον έχει ανα-
κηρύξει άγιο.

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες:

1. Σε ποιες ημέρες της Μεγάλης Εβδομάδας αντιστοιχούν οι τέσσερις πρώτοι στίχοι του ύμνου; Ποιες συγκεκριμένες λέξεις δείχνουν τον συσχετισμό λέξεων και ημερών;
2. Να γράψετε ένα μικρό κείμενο, εμπνευσμένο από τα θρησκευτικά γεγονότα που αναφέρονται στον ύμνο.
3. Με ποιες λέξεις αποδίδεται στον ύμνο του Ρωμανού το νόημα της φράσης «θανάτω θάνατον πατήσας», που σας είναι γνωστή από το τροπάριο το οποίο ψάλλεται τη νύχτα της Ανάστασης;
4. Ποιο είναι για σας το νόημα της Ανάστασης;

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Τα κόκκινα αυγά

Τα έθιμα είναι αυθόρμητες κοινωνικές εκδηλώσεις που ο λαός επαναλαμβάνει, για να εκφράσει μ' αυτά τις αντιλήψεις του και τα πιστεύω του. Τα περισσότερα ελληνικά έθιμα έχουν τις ρίζες τους στα αρχαία και τα βυζαντινά χρόνια. Άλλα, πάλι, παρουσιάζουν ομοιότητες με έθιμα γειτονικών μας λαών και άλλα έχουν δεχτεί επιδράσεις από λαούς με τους οποίους ήρθαμε σε επαφή. Στο πέρασμα των αιώνων, μερικά έθιμα έμειναν σχεδόν αμετάβλητα (π.χ. έθιμα του γάμου), ενώ άλλες λαϊκές εκδηλώσεις εξελίχτηκαν σύμφωνα με τις κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές (π.χ. οι χοροί και η μουσική τους, τα παραμύθια, οι μύθοι). Ωστόσο, όσο κι αν μεταβληθεί ένα έθιμο, διατηρεί πάντοτε τον κεντρικό πυρήνα του.

Αγαπητοί μου,

Mια φίλη μας, αν θυμάστε, ρώτησε τις Αποκριές πώς κι από τι επικράτησε το παράξενο έθιμο του μασκαρέματος^{*} κι η Διάπλαση^{*} της εξήγησε στην Αλληλογραφία^{*} πως είν' ένα λείψανο ειδωλολατρικό. Ένας φίλος μας σήμερα μας κάνει την ίδια ερώτηση για το έθιμο των κόκκινων αυγών. Άραγε η ίδια εξήγηση θα χωρούσε; Είναι κι αυτό έν' από τα ειδωλολατρικά εκείνα έθιμα που, τροποποιημένα λιγάκι, πέρασαν και στο χριστιανισμό; Ποιος ξέρει! Το βέβαιο είναι πως το αυγό, σα σύμβολο γονιμότητας, ήταν ιερό κάποιας θεάς που τη λάτρευναν οι αρχαίοι Φοίνικες —της Ίσιδος νομίζω— και πως γι' αυτό η αυγοφαγία, σε κάποιες γιορτές εκεί πέρα, ήταν έθιμο θρησκευτικό. Λένε λοιπόν οι σοφοί πως το έθιμο των Φοίνικων πέρασε ύστερα στους Έλληνες και στους Εβραίους κι απ' αυτό η εβραϊκή κι η χριστιανική αυγοφαγία του Πάσχα. Λείψανο δηλαδή ειδωλολατρικό, λιγάκι τροποποιημένο. Άλλα πώς τροποποιήθηκε; Και γιατί τα πασχαλιάτικ' αυτά αυγά επικράτησε να τα τρώμε κοκκινοβαμμένα;

Εδώ οι γνώμες χωρίζονται. Άλλοι λένε πως είναι από ένα θαύμα που έγινε στην Ιερουσαλήμ την ημέρα της Σταύρωσης. Τη στιγμή δηλαδή που οι Εβραίοι εφώναξαν «το αίμα αυτού —του Χριστού— εφ' ημάς και επί τα τέκνα ημών»^{*}, στα σπίτια τους βάφτηκαν κόκκινα όλα τα τρόφιμα που είχαν για το Πάσχα, άρα και τ' αυγά. Και για ενθύμηση αυτού του θαύματος οι χριστιανοί από τότε βάφουν τα πασχαλιάτικ' αυγά τους κόκκινα. Άλλοι πάλι λένε πως το θαύμα που θυμίζει το βάψιμο αυτό έγινε αργότερα στη Ρώμη. Την ημέρα δηλαδή που γεννιόταν εκεί κάποιος αυτοκράτορας —δε θυμούμαι τώρα ποιος— που έμελλε να γίνει κατόπι φίλος και προστάτης των κατατρεγμένων χριστιανών, οι όρνιθες της παλατιανής αυλής (με την κυριολεξία

* Διάπλαση: εννοεί το παιδικό περιοδικό *Η Διάπλαση των Παιδών*

* στην Αλληλογραφία: είναι η στήλη του περιοδικού που απαντούσε στις επιστολές των μικρών αναγνωστών του

* «εφ' ημάς και επί τα τέκνα ημών»: να πέσει επάνω μας και πάνω στα παιδιά μας

εδώ), για να προαναγγείλουν αυτό το χαρμόσυνο, γέννησαν κόκκιν' αυγά. Μπορεί κανείς να διαλέξει όποιο απ' αυτά τα θαύματα του αρέσει καλύτερα και να πιστέψει —τίποτα δεν εμποδίζει— πως απ' αυτό προήλθε το έθιμο.

Άλλοι, ωστόσο, τ' αποκρύβουν και τα δύο. Κανένα θαύμα, σας λένε. Οι χριστιανοί τρώνε αυγά το Πάσχα, γιατί συμβολίζουν την Ανάσταση. Όπως δηλαδή το κλωσοπουλάκι σπάζει το τσέφλι* και βγαίνει απ' τ' αυγό του, έτσι κι ο Χριστός σήκωσε την πλάκα και βγήκε απ' τον τάφο του. Και τα βάφουμε κόκκινα τ' αυγά του Πάσχα, είτε για να τα κάμουμε ακόμα πιο χαρούμενα σύμβολα, αφού το κόκκινο είναι το χρώμα της χαράς, είτε γιατί κι αυτό, μαζί με τόσα άλλα, το πήραμε απ' τους Εβραίους που έβαφαν το Πάσχα όλα τους τα πράγματα κόκκινα, ακόμα και τους τοίχους των σπιτιών τους, σα με το αίμα του αρνιού που έσφαξαν για ενθύμηση άλλου περιστατικού της Ιεράς Ιστορίας τους. Γιατί μήπως και το πατροπαράδοτο, το απαραίτητο αρνί του χριστιανικού μας Πάσχα, δεν κατάγεται από εκείνο που έσφαξαν οι Εβραίοι την παραμονή της Εξόδου από την Αίγυπτο και με το αίμα του έβαψαν τις πόρτες τους, σημάδι για να μη μπει στα σπίτια τους, τη φοβερή εκείνη για τους Αιγύπτιους νύχτα, ο εξολοθρευτής Άγγελος;

Αυτά τέλος πάντων λένε οι σοφοί για την καταγωγή των κόκκινων αυγών. Καθώς βλέπετε, είναι κάπως δύσκολο να εξακριβωθεί η αλήθεια. Άλλα τι μας μέλει! Φτάνει που το έθιμο είν' όμορφο κι αθώο. Ούτ' αίμα χύνει ούτε πόνο προξενεί. Λίγη βαφή στο τσουκάλι που θα βράσουν, και τ' αυγά βγαίνουν από κει μέσα πασχαλιάτικα. Άλλου —γιατί το χριστιανικό αυτό έθιμο είναι παγκόσμιο—, τα βάφουν και τριανταφυλλιά και γαλάζια και χρυσά ή τα χρυσοστολίζουν. Άλλα πιο γνήσια, πιο πασχαλιάτικ' απ' όλα μου φαίνονται τα δικά μας, τα καθαυτό κόκκινα. Είναι, αλήθεια, το χρώμα της χαράς, όπως το μαύρο είναι της λύπης. Φτάνει να ιδούμε μπροστά μας ένα μόνο κόκκινο αυγό, για να αιστανθούμε πως κάτι ευχάριστο, κάτι χαρούμενο ήρθε ή πλησιάζει. Και μου φαίνεται πως αυτός είναι κι ο μόνος λόγος που αγαπήθηκε, γενικεύτηκε κι επικράτησε το έθιμο, απ' όποιο θαύμα κι αν γεννήθηκε, απ' όποια άλλη θρησκεία κι αν πέρασε στη δική μας. Είναι όμορφο κι αθώο. Κι αποτελεί μια απ' τις μεγαλύτερες παιδιάτικες χαρές του χρόνου!

Θυμούμαι την τεράστια εντύπωση που μου 'καναν τα κόκκιν' αυγά σαν ήμουν μικρός. Και το σχήμα τους κι η γεύση τους ακόμα μου φαινόταν πως άλλαζε μαζί με το χρώμα τους. Τα 'βλεπα πιο στρογγυλά, πιο μεγάλα, πιο ωραία. Κι ενώ τ' άσπρα αυγά δεν τα 'τρωγα με καμιά εξαιρετική ευχαρίστηση, τα κόκκινα πασχαλινά ήταν για μένα αληθινή αμβροσία*. Όταν τα 'σπαζα, έμενα εκστατικός μπροστά στην απροσδόκητη ασπράδα που είχαν τα τσέφλια τους από μέσα και που έκανε μια τόσο ζωηρή αντίθεση με την κοκκινάδα της επιφάνειας. Ακόμα και το κιτρινάδι, κοντά στο κόκκινο, το 'βλεπα αλλιώτικο. Πόσα χρώματα σ' ένα πασχαλιάτικο αυγό ανοιγμένο! Σωστό λουλούδι! Κι όταν την Πρωτομαγιά απέξω απ' τις πόρτες των σπιτιών, κατά το έθιμο του τόπου μου, έβλεπα σκορπισμένα μαζί με άλλα λουλούδια και κομματάκια από τσέφλια κόκκινων αυγών, μου φαίνονταν κι αυτά σαν αληθινά ροδοπέταλα...

* το τσέφλι: το τσόφλι του αυγού

* (η) αμβροσία: η τροφή των αρχαίων θεών του Ολύμπου, που τους έκανε αθάνατους. Μεταφορικά σημαίνει το πολύ νόστιμο φαγητό

Όλες αυτές οι παιδιάτικες εντυπώσεις μου ξαναγεννιόνταν κάθε Πάσχα, όταν είχα τα κορίτσια μου μικρά κι έβλεπα την ασύγκριτη χαρά τους μπροστά στα κόκκιν' αυγά. Τίποτα, τίποτα δεν τα χαροποιούσε περισσότερο! Ούτε τα πρωτοχρονιάτικα δώρα. Κι όταν μεγάλωσαν λίγο και μπορούσαν κι αυτά κάτι να κάνουν στο σπίτι, μονάχα τους ήθελαν ν' αγοράζουν κάθε χρόνο τη βαφή και μονάχα τους —με τι φασαρία, Θε μου*!— να βάφουν τ' αυγά του Πάσχα.

Μα και σήμερα, που στο σπίτι μου δεν υπάρχουν πια μικρά παιδιά και που τα κόκκιν' αυγά, χωρίς καμιά φασαρία τα βάφει η νοικοκυρά ή η υπηρέτρια αδιάφορο, η θέα τους μας χαροποιεί όλους, γιατί μας ξανακάνει αμέσως παιδιά. Κι αυτό βέβαια συμβαίνει σ' όλα τα σπίτια...

Σας ασπάζομαι!

* Θε μου: Θεέ μου

ΦΑΙΔΩΝ

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες:

- Μπορείτε να συγκεντρώσετε πληροφορίες για πασχαλινά έθιμα από λαογραφικά περιοδικά και βιβλία ή από διηγήσεις μεγαλύτερων ανθρώπων;
- Συζητήστε στην τάξη τι μπορεί να συμβεί σ' έναν λαό όταν ξεχάσει τα έθιμα και τις παραδόσεις του.
- Θέλετε να δοκιμάσουμε να παρασκευάσουμε παραδοσιακά κουλουράκια;

Συνταγή

Γλικά που θα χρειαστούμε:

2 ποτήρια του νερού αραβοσιτέλαιο

1 ποτήρι ζάχαρη

1 ποτήρι ρετσίνα

1 ποτήρι σουσάμι

1 κιλό αλεύρι που να φουσκώνει μόνο του (η ζύμη πρέπει να γίνει μαλακή).

Εκτέλεση

Ανακατεύουμε καλά όλα τα υλικά εκτός από το αλεύρι και το σουσάμι, που τα προσθέτουμε μετά. Ζυμώνουμε και πλάθουμε τη ζύμη σε πολύ λεπτά κορδονάκια σαν το μικρό μας δάχτυλο. Τα ενώνουμε στις άκρες, για να πάρουν στρογγυλό σχήμα, ή διπλώνουμε τα κορδονάκια, τα στρίβουμε και ενώνουμε τις δύο άκρες τους. Τοποθετούμε τα κουλούρια σε βουτυρωμένο ταψί και τα ψήνουμε σε 180° C για 15 λεπτά περίπου. Καλή σας όρεξη!

Γρηγόριος
Εενόπουλος

(Κωνσταντινούπολη 1867 -
Αθήνα 1951)

Αφιέρωσε μεγάλο μέρος του έργου του στα παιδιά. Από το περιοδικό *Η Διάπλασις των Παίδων*, του οποίου ήταν διευθυντής από το 1896 έως το 1945, με τις περίφημες «Αθηναϊκές επιστολές» του, που τις υπέγραφε με το ψευδώνυμο «Φαίδων», διαπαιδαγωγούσε ευχάριστα τα ελληνόπουλα, αναλύοντας ποικίλα θέματα της πολιτιστικής, της κοινωνικής και της σχολικής ζωής. Το λογοτεχνικό έργο του (μυθιστορήματα, διηγήματα, θεατρικά έργα κ.ά.), που απευθύνεται κυρίως σε μεγάλους, αναφέρεται είτε στην κοινωνική ζωή της ζακυνθινής και της αθηναϊκής κοινωνίας είτε σε γενικότερα κοινωνικά προβήματα. Κείμενά του για παιδιά: «Αδελφούλα μου», «Μαργαρίτα Στέφα» (πρωτοδημοσιευμένα στη Διάπλαση των Παίδων), Ο μπέμπης αρχιλήσταρχος' και για μεγάλους: Το μυστικό της κοντέσας Βαλέραινας, «Ο κόκκινος βράχος», «Πλούσιοι και φτωχοί» κ.ά.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Τ' αγνάντεμα

Ο μύθος αυτός ανήκει στο σύντομο διήγημα «Τ' αγνάντεμα» του μεγάλου Σκιαθίτη συγγραφέα μας. Αναφέρεται στον αβάσταχο πόνο μιας νιόπαντρης γυναίκας, της Φλανδρώς, που η θάλασσα της παίρνει το ταίρι της. Οι κατάρες της και τα δάκρυά της εξοργίζουν το παντοδύναμο υγρό στοιχείο, που φουσκώνει και πνίγει μέσα στα κύματά του τον ναυτικό σύζυγό της. Αδύναμος ο άνθρωπος μπροστά στα στοιχεία της φύσης, προσπαθεί να τα καλοπιάσει και αυτό το πετυχαίνει μόνο με τη βοήθεια του Θεού. Η Φλανδρώ, ωστόσο, επειδή έζησε σε χρόνια ειδωλολατρίας, θα τιμωρηθεί.

* αι άλλαι: οι άλλες

* υπερεξηκοντούτις:
μεγαλύτερη των εξήντα
ετών

* ήκουον (ακούω):
άκουγαν

* ήτον: ήταν

* είχε νοματιστεί
(νοματίζω): είχε
ονομαστεί

* ο πνεματικός: ο
ιερέας που εξομολογεί,
μεγάλος συνήθως στην
ηλικία

* μακαρία η ψυχή
του: ευτυχισμένη και
γαληνεμένη να είναι
η ψυχή του (ευχή που
συνηθίζεται να λέγεται
για την ανάπauση των
νεκρών)

* να ξαγορευτώ
(ξαγορεύομαι): να
εξομολογηθώ

* Μεγάλη Τετράδη:
Μεγάλη Τετάρτη

* μώλεες: μου έλεγε

* δεν αγροικούσα
(αγροικώ): δεν το
άκουγα

Παιδιά μου, κορίτσια μου, αρχίζει να ομιλεί η γριά Συρραχίνα, παλαιά καπετάνισσα με το ραβδάκι της και με το καλαθάκι της στο χέρι, με τα ογδόντα χρόνια στην πλάτη της, μπόρεσε κι ανέβη τον ανήφορον διά να καμαρώσει, ίσως διά τελευταίαν φοράν, το καράβι του γιου της που έφευγε. Ξέρετε τι μεγάλη χάρη έχει και πόσο καλό έκαμε στους θαλασσινούς αυτό το εκκλησιδάκι της Μεγαλόχαρης;

— Πώς δεν το ξέρουμε, είπαν αι άλλαι*, ας έχει δόξα το όνομά της.

— Το εξωκλήσι αυτό αγίωσε και μέρωσε όλο το άγριο κύμα· πρωτύτερα είχε κατάρα όλος αυτός ο γιαλός.

— Γιατί;

— Βλέπετε κείνον τον βράχο, κάτω στο κύμα, που ξεχωρίζει απ' το γιαλό;... που φαίνεται σαν άνθρωπος με κεφάλι και με στήθια;... που μοιάζει σαν γυναίκα; Εκείνη είναι το Φλανδρώ.

— Ναι, το Φλανδρώ, είπεν η υπερεξηκοντούτις* Χατζηχάναινα. Κάτι έχω ακουστά μου. Εσύ θα το ξέρεις καλύτερα, θεια-Φλωρού.

— Το βλέπετε κι είναι ξέρα, είπεν η Φλωρού, η Συρραχίνα· μια φορά κι έναν καιρό ήταν άνθρωπος.

— Άνθρωπος;

— Άνθρωπος, καθώς εμείς. Γυναίκα.

Αι άλλαι* ήκουον* με απορίαν. Η γριά Συρραχίνα ήρχισε να διηγείται.

«Στον καιρό των παλαιών Ελλήνων, ήτον* μια κόρη αρχοντοπούλα, που την έλεγαν Φλάνδρα ή Φλανδρώ. Η Φλανδρώ είχε νοματιστεί* έτσι —καθώς μου 'πε ο πνεματικός*, απάνω στον Αϊ-Χαράλαμπο· όσο τον θυμούμαι, μακαρία η ψυχή του*. Ήμουν μικρό κορίτσι, δώδεκα χρονώ, και μ' επήγε η μάνα μου να ξαγορευτώ* τη Μεγάλη Τετράδη*... τι να ξαγορευτώ, εγώ τίποτα δεν ήξερα, τα ξεράματά μου... το τι μώλεες* ο πνεματικός δεν αγροικούσα*, φωτιά που μ' ε!... Το νόημά του δεν το

καταλάβαινα, τα λόγια τα θυμούμουν, κι ύστερ' από χρόνια... το κορίτσι πρέπει να 'ναι φρόνιμο και ντροπαλό, να 'ναι υπάκοο, να μην κοιτάζει τους νιους, ν' αγαπά τον κύρη του και τη μανούλα του^{*}· και σαν μεγαλώσει και δώσει ο Θιος^{*} και παντρευτεί, με την ευκή των γονιών της, άλλον να μην αγαπά απ' τον άνδρα της.

»Μώφερε^{*} το παράδειγμα των παλαιών Ελλήνων... Οι παλιοί Έλληνες που προσκυνούσαν τα είδωλα... Κείνον τον καιρό ήτον μια που την έλεγαν Φλάνδρα ή Φλανδρώ. Φλανδρώ θα πει Φιλανδρώ. Φιλανδρώ θα πει μια που αγαπά τον άνδρα της. Φλανδρώ την είπαν, Φλανδρώ βγήκε. Αγάπησε ολόψυχα τον άνδρα της, όσο που έχασε τ' αγαθά του κόσμου και έγινε πέτρα γι' αυτό. Τον καιρό εκείνο ήτον ένας καραβοκύρης, όμορφο παλικάρι, κι αγάπησε το Φλανδρώ και την εγύρεψε και της έδωσε αρραβώνα. Σαν της έδωσε αρραβώνα, εσκάρωσε καινούργιο καράβι^{*}, και σαν εσκάρωσε το καράβι, έγινε κι ο γάμος^{*} και σαν έγινε ο γάμος, έριξε το καράβι στο γιαλό κι εμπαρκάρισε κι επήγε να ταξιδέψει.

»Τότε το Φλανδρώ ήλθε ν' αγναντέψει, σαν καλή ώρα, σ' αυτόν τον έρμο το γιαλό. Ξεκολλούσε η ψυχή της που έφευγε ο άνδρας της· δεν μπορούσε να το βαστάξει, να στυλώσει την καρδιά της. Αγνάντεψε το καράβι που έφευγε, κι έκλαψε πικρά κι έπεσαν τα δάκρυά της στα κύματα· και τα κύματα επικράθηκαν κι εφαρμακώθηκαν και θύμωσαν κι αγρίεψαν κι εθέριεψαν... και στο δρόμο τους που ηύραν^{*} το καράβι, έπνιξαν τον άνδρα της Φλανδρώς, κι έγινε αγυρισιά του^{*}... Και το Φλανδρώ ήρθε και ξαναήρθε σ' αυτόν τον έρμο γιαλό κι εκοίταζε κι αγνάντευε... κι επερίμενε κι εκαρτερούσε κι απάντεχε^{*}... Πέρασαν μήνες, πέρασε χρόνος, πέρασαν δυο χρόνια, πέρασαν τρία... και το καράβι πουθενά δεν εφάνηκε... και το Φλανδρώ έκλαψε και καταράστηκε τη θάλασσα και τα μάτια της εστέγνωσαν και δεν είχε πλεια^{*} δάκρυ να χύσει... και παρακάλεσε τους θεούς της που ήταν είδωλα, πέτρες, να της κάμουν τη χάρη να γίνει κι αυτή είδωλο, βράχος, πέτρα... και το ζήτημά της έγινε και την έκαμαν βράχο, ξέρα... με το σκήμα^{*} τ' ανθρωπινό, που τρίβηκε^{*} και φθάρηκε απ' τα κύματα ύστερ^{*} από χιλιάδες χρόνια· και το ανθρωπινό σκήμα^{*} φαίνεται ακόμα και να ο βράχος εκεί, η πέτρα που θαλασσοδέρνεται και χτυπά και βογκά απάνω της το κύμα... κι η φωνή της, το βογκητό της γίνεται ένα από το βογκητό της θάλασσας... Να, η ξέρα εκεί. Αυτή 'ναι η Φλανδρώ.

»Υστερά με χρόνια πολλά, σαν ήρθε ο Χριστός ν' αγιάσει τα νερά, για να βαφτιστεί η πλάση, μια χριστιανή αρχόντισσα, η Χατζηγιάνναινα, που είχαν σκαρώσει τα παιδιά της δυο καράβια, έταξε στην Παναγία κι έχτισε αυτό το παρακκλήσι, για το καλό κατευόδιο των παιδιώνε της... Ας δώσ^{*} η Παναγία και σήμερα να 'ναι καλό κατευόδιο στους άνδρες σας, στ' αδέρφια σας και στους γονιούς σας».

* τον κύρη του και τη μανούλα του (ο κύρης): τον πατέρα του και τη μητέρα του

* ο Θιος: ο θεός

* μώφερε: μου έφερε
* εσκάρωσε το καράβι (σκαρώνω): ναυπήγησε το καράβι

* ηύραν: βρήκαν

* έγινε αγυρισιά του: δε γύρισε ποτέ πίσω

* απάντεχε (απαντέχω): περίμενε με αγωνία

* πλεια: πια

* το σκήμα: το σχήμα, η μορφή

* τρίβηκε (τρίβω): τρίφτηκε

Φώτη Κόντογλου, [Καραβάκι]

**Αλέξανδρος
Παπαδιαμάντης**
(Σκιάθος 1851 - 1911)

Γιος ιερέα, άνθρωπος της θρησκείας, πρωτοποριακός πεζογράφος και παραγωγικός μεταφραστής που μετέφερε στη γλώσσα μας πολλά από τα αριστουργήματα της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Σπούδασε φιλολογία, αλλά δεν κατάφερε ποτέ να πάρει πτυχίο. Η ζωή του ήταν ιδιόρρυθμα μοναχική, ταπεινή, κοντά στους ξωμάχους και τους απλούς ανθρώπους του λαού, φτωχική και αφιερωμένη στην τέχνη του. Αρχικά, έγραψε ιστορικά μυθιστορήματα και στη συνέχεια επιδόθηκε με ιδιαίτερη επιτυχία στη συγγραφή διηγημάτων, ηθογραφικού κυρίως περιεχομένου. Ιδιότυπη αλλά ιδιαίτερα γοητευτική είναι η γλώσσα του, κράμα καθαρεύουσας και δημοτικής. Έργα του: *Η μετανάστις*, *Οι έμποροι των εθνών*, *Η γυφτοπούλα*, *Χρήστος Μηλιόνης* και γύρω στα εκατόν ογδόντα εκλεκτά διηγήματα.

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες:

1. Πώς αντέδρασε η Φλανδρώ όταν έχασε τον άντρα της και ποιες συνέπειες προκάλεσε η συμπεριφορά της αυτή;
2. Να συγκρίνετε την ηρωίδα με τη Χατζηγιάνναινα, τη «χριστιανή αρχόντισσα».
3. Ποια σημασία έχουν: α) ο αγιασμός του νερού από τον Χριστό, β) το τάξιμο στην Παναγιά και γ) το χτίσιμο της εκκλησίτσας;
4. Μπορείτε να εξηγήσετε γιατί αποκαλούμε Ειρηνικό ωκεανό την πιο επικίνδυνη θάλασσα του πλανήτη μας; Η ερμηνεία σας να στηριχτεί σε επιχειρήματα παρμένα από το κείμενο.